

Ὁ Στρατηγὸς Μακρυγιάννης δάσκαλος τῆς πίστεως μας

Ἡ φωνὴ τοῦ Μακρυγιάννη, ἀδρὴ καὶ καθαρὴ σὰν τὴν ψυχὴ του, εἶναι ἡ κραυγὴ τῆς ἐθνικῆς μας συνειδήσεως. Κι ἀντιλαλεῖ σὺς καρδιές μας τὸν μουσικὸ ἀπόηχο τῆς μακρᾶς καὶ ἀδιάσπαστης λαϊκῆς παράδοσης τοῦ Γένους. Τὰ Ἀπομνηνεύματα εἶναι «μοναδικὸν καὶ πολὺτίμον ἱστορικὸν κειμήλιον». Ἀντὶ νὰ τρέχει «εἰς τοὺς καφενέδες» ἐκεῖ στὸ Ἄργος τὸ 1829 ὡς «Γενικὸς Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκτελεστικῆς Δύναμης τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Σπάρτης», ἔμαθε γράμματα στὰ τριάντα δύο τοῦ χρόνια, γιατί ἔνιωθε ἔντονο τὸ ἐσωτερικὸ κέλευσμα νὰ γράψει –μὲ τὸ χέρι του καὶ τὴν καρδιά του– ὅσα ἔζησε. Καὶ ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος τὸν λόγον: «διὰ νὰ χρησιμεύουν αὐτὰ ὅλα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καὶ νὰ μάθουν νὰ θυσιάσουν διὰ τὴν πατρίδα τους καὶ θρησκεία τους περισσότερη ἀρετή... Χωρὶς ἀρετὴ καὶ πόνο εἰς τὴν πατρίδα καὶ πίστη εἰς τὴν θρησκεία τους ἔθνη δὲν ὑπάρχουν».

Γενναῖος ἀγωνιστὴς τοῦ '21 ὁ Μακρυγιάννης ἀπ' τὰ εἰκοσιπέντε τοῦ χρόνια, τίμιος ἄνθρωπος καὶ εὐσεβὴς χριστιανὸς μὲ πράξεις ἡβεντιᾶς στὸν πόλεμον καὶ στὴν εἰρήνη, γράφει (τὸ 1850): «Δοξάζω

τὸν Θεὸν ὅπου δὲν μοῦ σήκωσε τὴν ζωὴν μου καὶ εὐκαριστῶ καὶ τὴν πατρίδα μου ὅπου μὲ τίμησε βαθμολογώντας κατὰ τὴν τάξιν, κατὰ τὰς περιστάσεις ὡς τὸν βαθμὸ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ζῶ ὡς ἄνθρωπος μ' ἐκεῖνον ὅπου εὐλόγησε ὁ Θεός, χωρὶς νὰ μὲ τύπτει ἡ συνειδήσή μου, χωρὶς νὰ γυμνώσω κανέναν οὔτε μίαν σπιθαμὴ γῆς».

Μὲ πόνο γράφει «κάνω αὐτὸ τὸ γράψιμον τὸ ἀπελήκτικο». «Εἶμαι ἀγράμματος», ὁμολογεῖ καὶ ταπεινώνεται συνέχεια, ἀλλὰ εἶναι κατὰ τὸν Γ. Σεφέρη «μὴ ἀπ' τὴν μορφωμένην ψυχὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ... ἡ παιδεία του εἶναι ἡ ψυχικὴ περιουσία τῆς φυλῆς μας». Ἐκπληκτικὸς ὁ πλοῦτος τῆς γλωσσικῆς του ἔκφρασης, καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του συγκλονίζει τὸν ἀναγνώστη. Γιατὶ ἀπ' τὴν ψυχὴ του ἀνάβλυζαν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος! Ζοῦσε συνέχεια μὲ τὴν μνήμη τοῦ Θεοῦ. Στὰ στρατόπεδα, σὺς μάχες, σὺς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, ἐνώπιον τοῦ Καποδίστρια καὶ τοῦ Ὄθωνα, παντοῦ ἔβληπε «διὰ πίστεως» παρόντα τὸν Θεό, μιλοῦσε μαζί Του, «ἀνέπνεε τὸν Θεό» καὶ Τὸν δόξαζε.

Συγκινητικὲς οἱ περιγραφὲς καὶ

ἀδιαμφισβήτητη σὺς δύσκολες στιγμὲς ἡ παρουσία τῆς Θείας Χάρως. Πλήθος τὰ χωρία μὲ ἀναφορὰς στὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ τὴν Πρόνοιά Του. Θεοφροῦρητος ὁ Μακρυγιάννης ἀντιμετωπίζει ἀπτόητος τὴν ἐπιβουλήν καὶ δολοποικίλιαν ἐναντίον του καὶ ὁ ἴδιος πιστεύει ἀκράδαντα πῶς τὸν συντρέχει ὁ Θεὸς καὶ τὸν γλυτώνει. Διαβάζουμε ἀποσπάσματα ἀπ' τὰ γραπτὰ του, γιὰ νὰ ἀκούσουμε τὴ φωνὴν τοῦ παλλόμενου ἀπ' τοὺς κτύπους τῆς καρδιᾶς του: «Τράβηξα δεινά, πληγὲς καὶ κινδύνους, ὅμως εἶμαι καλὴ σὰν θέλει ὁ Θεός». Ὅταν οἱ στρατιῶτες του ζητοῦσαν πρὶν ἀπὸ τὴ μάχην τὴν εὐχὴν του, γράφει: «Τοὺς εἶπα "Ἐχετε πρῶτα τὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ παντός, τὴν εὐχὴν καὶ τῆς πατρίδος"». Ἀλλοῦ γράφει: «Ἡ τύχη μου καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ μὲ φύλλαξε· ὅτι ἐγὼ δούλευα διὰ τὴν πατρίδα ἀθῶα».

Κάποτε οἱ Τούρκοι τοὺς εἶχαν κυκλώσει. Ἐκεῖνοι κοιμοῦνται. Διηγεῖται: «Βλέπω στὸν ὕπνον μου κι ἔρχεται ἕνας καὶ μοῦ λέει "Σήκου"... Τότε σηκώνομαι. Καὶ γιόμισε ὁ τόπος Τούρκους· καὶ δὲν θ' ἄφηναν ρουθοῦνι...». Καὶ ἄλλοτε ἀναφέρει: «Διὰ τὴν πεῖνα τὴ μεγάλην,

ἔμαθε γράμματα στὰ τριάντα δύο τοῦ χρόνια, γιατί ἔνιωθε ἔντονο τὸ ἐσωτερικὸ κέλευσμα νὰ γράψει –μὲ τὸ χέρι του καὶ τὴν καρδιά του– ὅσα ἔζησε. Καὶ ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος τὸν λόγον: «διὰ νὰ χρησιμεύουν αὐτὰ ὅλα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καὶ νὰ μάθουν νὰ θυσιάσουν διὰ τὴν πατρίδα τους καὶ θρησκεία τους περισσότερη ἀρετή... Χωρὶς ἀρετὴ καὶ πόνο εἰς τὴν πατρίδα καὶ πίστη εἰς τὴν θρησκεία τους ἔθνη δὲν ὑπάρχουν».

όπου είχαμε, ο Θεός στέλνει έναν άνθρωπο φορτωμένο ζαίρε, κρέας, πῆτες, κρασί, ψωμί... Τότε δοξάσαμε τὸν Θεὸ καὶ κάμαμε τὰ μεγαλύτερα γλέντια καὶ τραγουδία». Καὶ διδάσκει: «Ἡ Θεία Πρόνοια, ἀδελφοὶ ἀναγνώστες, εἶναι μεγάλη καὶ δίκια. Ἐβῆκαν οἱ ἄνθρωποι, γυναικόπαιδα, κηλαίγοντας, μὲ τόσα ζῶα, καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν πῆραν χαμπέρι τελείως καὶ σωθῆκανε ὅλοι».

Καὶ ὅταν οἱ Ἕλληνες ἦταν ἐλάχιστοι καὶ χωρὶς νερό, χιλιάδες ὁ στρατὸς καὶ τὸ ἵππικὸ τοῦ Ἰμπραήμ, καὶ ἀπὸ τὴν ἔκβαση τῆς μάχης κρινόταν ἡ τύχη τοῦ Ναυπηλίου καὶ τῆς Ἑλλάδας, ὁ Μακρυγιάννης μένει ἀτρόμητος. Ποῦ βρίσκει τὴ δύναμη; «Ἐκεῖ ὀπούφικιανὰ τῆς θέσεις εἰς τοὺς Μύλους ἦρθε ὁ Ντερνύς (ὁ Δεριγνύ) νὰ μὲ ἰδῆ. Μοῦ λέει: "Τί κάνεις αὐτοῦ; Αὐτὲς οἱ θέσεις εἶναι ἀδύνατες· τί πόλεμον θὰ κάμετε μὲ τὸν Μπραῖμη αὐτοῦ;" Τοῦ λέγω: "Εἶναι ἀδύναμες οἱ θέσεις κι ἐμεῖς, ὅμως εἶναι δυνατὸς ὁ Θεὸς ὁποῦ μᾶς προστατεύει." [...] "Τρὲ μπιέν", λέγει

κρυγιάννη, τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ὁραμάτων του. Ζυμωμένη ἡ ψυχὴ του ἀπ' τὴ βρεφικὴ ἡλικία ἀκόμη μὲ εὐλάβεια. Ἡ μάννα του θεοσεβούμενη τὸν ξεγέννησε μόνη τῆς στῆν ἔρημιὰ τοῦ λόγγου κοντὰ στὸ Λιδορίκι. Σώθηκε θαυματουργικά, ὅταν οἱ δικοὶ του καταδιώκονταν. Δούληε ἀπὸ παιδί ἀκόμη σὲ ἐμπορικὲς ἐργασίες, μάθαινε κι αὐξαινε τὴν πίστη του, κι ὅσο μεγάλωνε τὴν καλλιέργουσε μὲ φόβο Θεοῦ. «Ἀπὸ ἐνοῦ χρόνου παιδί μὲ ἐσυνήθισαν οἱ γονεοὶ νὰ κάνω μετάνοιες». Ἔτσι τὸν βλέπομε δεκαεσσάρων χρόνων στὸ πανηγύρι τοῦ Ἀϊγιαννιοῦ νὰ τρέχει στὸ ναὸ του παραπονούμενος, γιὰ τὸν ξυλοκόπησε ἕνας πατριώτης του Νεσφίνα τῆς Φωκίδας. «Μπαίνω τὴ νύχτα μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίᾳ του καὶ κλειῶ τὴν πόρτα κι ἀρχινῶ τὰ κηλάματα μὲ μεγάλες φωνὲς καὶ μετάνοιες "τί ἔναι αὐτὸ ὀπούγινε σ' ἐμέναν, γομάρει εἶμαι νὰ μὲ δέρνουν;" καὶ τὸν περικαλῶ νὰ μοῦ δώσῃ ἄρματα καλὰ κι ἀσημένια καὶ δεκαπέντε πουργιὰ χρήματα

ἕνα θαυμάσιο φίλο του, ἱερέα στῆν Ἄρτα, ἔγινε ὁ μέγας ὀπλαρχηγὸς ἀπ' τὴ Ρούμελη. «Μὲ δεκαοχτὼ ἄνθρωπους πρωτοκινήθηκα εἰς τὸν ἀγῶνα· ὡς τοὺς χίλιους τετρακόσιους μ' ἀξίωσε ὁ Θεὸς νὰ ἔχω εἰς τὴν ὁδηγίᾳ μου». Καὶ εἶχε τὶς μεγάλες ἐμπνεύσεις στὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ στῆν πορεία τοῦ ἔθνους μὲ τὶς φωτεινὲς πρωτοβουλίες του, χάρη στὸν φωτισμὸ καὶ τὴ δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Γνήσιος ὀρθόδοξος, συνειδητὸς χριστιανός, συμμετέχει στὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας ἀκόμη καὶ σὲ ὥρες πολέμου. «Τὰ μεσάνυχτα περνώντας ἔστειλα καὶ πῆρα τὸν παπὰ καὶ μᾶς ξομολόγησε καὶ λειτούργησε καὶ μεταλάβαμε». Κι ὅταν τελειώνει ἡ Ἐπανάσταση, δὲν παροπλίζεται, ἀλλὰ ἐπαγρυπνεῖ γιὰ τὴν πορεία τοῦ ἐλεύθερου κράτους. Ἀπελπίζεται γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη τῶν ἀγωνιστῶν, τὶς ἀρπαγὲς καὶ τὴν ἀτιμία, μονολογώντας μὲ πίκρα: «Δὲν θὰ κάμωμεν ποτὲ προκοπή, μήτε θὰ ἰδοῦμε Θεοῦ πρόσωπον, ὅτι εἴμαστε θερία, ἀνθρωποφάγοι, ἀνάξιοι τῆς λευτεριάς». Πιστεύει πὼς δὲν ἔχει νόημα ἡ ἐλευθερία, ἐφόσον ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὶς ἐλληνορθόδοξες παραδόσεις, ποῦ ἔμαθε ἀπὸ μικρός.

Πιστεύει ἐπίσης πὼς τὰ συμφέροντα τῶν ξένων καὶ οἱ «διωτῆρες» τῶν δικῶν μας διώχνουν τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ ἔθνος. Καὶ ἐλέγχει συνεχῶς τὶς ἐκτροπές, τὴν ἀθλιότητα τῶν κυβερνῶντων, «τὸ δόλο καὶ τὴν ἀπάτη», τὶς ραδιουργίες τῶν πρέσβων, τὸ διωγμὸ τῶν Βαυαρῶν κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας – «Μᾶς χάλασαν τὰ μοναστήρια καὶ τὶς ἐκκλησίες», γράφει. Στιγματίζει τὶς διεφθαρμένους ἀντιλήψεις ποῦ ἔρχονται ἀπὸ τὴ Δύση. «Ἄν δὲν ὑπάρχει σὲ σᾶς ἀρετὴ, ὑπάρχει ἡ δικαιοσύνη τοῦ μεγάλου Θεοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Βασιλέα. Ὅτι Ἐκεινοῦ ἡ δικαιοσύνη μᾶς ἔσωσε καὶ θέλει μᾶς σώσει», κραυγάζει ἀπευθυνόμενος στοὺς Εὐρωπαίους.

Ἡ γρανιτένια πίστη στὸν Θεὸ ἦταν κυρίαρχο στοιχεῖο τῆς προσωπικότητος τοῦ Μακρυγιάννη, τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ὁραμάτων του.

κι ἀναχώρησε ὁ ναύαρχος». Καὶ μὲ τὸν ναύαρχο Γκόρντον ἀναφέρει τὴν ἀκόλουθη στιχομυθία: «Τοῦ λέγω: "Κόπιασε ἡ γενναιότη σου καὶ θὰ γένη ὁ Θεὸς ἀρχηγός· καὶ μὲ τὴ δύναμή Του θὰ ληπθῆ κι ἐμᾶς καὶ τὴν πατρίδα μας". "Τί θὰ κάμης", μοῦ λέγει, "σὲ τόσο πλῆθος Τοῦρκων;". "Εἶναι ὁ Θεός", τοῦ λέγω, "καὶ κάνει ὁ ἴδιος!"».

Ἡ γρανιτένια πίστη στὸν Θεὸ, λοιπόν, ἦταν κυρίαρχο στοιχεῖο τῆς προσωπικότητος τοῦ Μα-

καὶ ἐγὼ θὰ τοῦ φτιάσω ἕνα μεγάλο καντήλι ἀσημένιον. Μὲ τὶς πολλὲς φωνὲς κάμαμεν τὶς συμφωνίες μὲ τὸν ἄγιον». Δούλησε, πληρώθηκε, πραγματοποιοῖσε τὸ βαθύτερο πόθο του νὰ χεῖ ἄρματα καὶ χρήματα γιὰ τὴν λευτεριά τῆς πατρίδας. «Καὶ ἄρματωμένος καλὰ πῆρα τὸ καντήλι καὶ τὸ πῆγα εἰς τὸν προστᾶτη μου καὶ εὐεργέτη μου κι ἀληθινὸν φίλον, τὸν Ἀϊγιάννη».

Ἐκεῖνο τὸ παιδί, ποῦ μυήθηκε ἀργότερα στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία ἀπὸ

Νουθετεί, ὀργίζεται, συγχωρεῖ, συμπιλιώνει, ἰκετεύει γιὰ ὁμόνοια καὶ ἄλληλοτε ματαιώνει μηχανογραφίες, γιατί, ὅπως γράφει: «Δὲν ὑποφέρνω νὰ βλέπω τὸ ἄδικον νὰ πνίγει τὸ δίκιον». Γι' αὐτὸ καὶ φωνάζει στὸν Ὁθωνα: «Θέλομε νόμους, κατὰ τοὺς ἀγῶνες καὶ θυσίες μας». Ἡ ἐπανάσταση τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843, ποὺ ἐτοίμαζε μὲ κάθε μουσικότητα, προδόθηκε τὴν παραμονή. «Τ' ἄσκερια τῆς ἐξουσίας» κύκλωσαν τὸ σπιτικό του, θύμωσε κι ἤθελε μὲ τὸ τουφέκι του νὰ πυροδοτήσει ἕνα σωρὸ ξύλων καὶ «καὶ νὰ ἦταν ὁ χαμὸς ὀλουωνῶν μας», ἀλλὰ κάποιος (ποῖος;) τὸν συγκράτησε. «Σηκώθηκα καὶ πῆγα εἰς τὶς εἰκόνες καὶ κάμω τὴν προσευκὴ μου καὶ λέγω: Κύριε, βλέπεις σὲ τί κατάστασι ἔφτασα. Ὁ μόνος σωτήρας εἶναι ἡ παντοδυναμία Σου καὶ ἡ ἐσπληχνία Σου· σ' ἐμᾶς ὅπου κιντυεύομεν καὶ εἰς τὴν ματοκυλισμένη μας πατρίδα. Τότε ἡ ἄπειρη ἐσπληχνία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγαθότης Του μοῦδωσεν φώτισιν καὶ θάρρος».

Τὸ κίνημα πέτυχε καὶ μὲ εὐγνωμοσύνη ὁμολογεῖ: «Τοῦτο ὁπούγινε τὸ Σύνταγμα ... εἶναι ἔργο Θεοῦ· ἐλυπήθη αὐτὸ τὸ δυστυχισμένο ἔθνος, ὁπούχισε τόσα αἵματα ἀπὸ τοὺς συχνοὺς ἐφύλιους πολέμους καὶ τὰ συντάματα. Τοῦτο εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν μάτωση μύτη!» Ἀλλὰ καὶ τὴ Θεοτόκο εὐχαριστεῖ γιὰ τὴν προστασία Της. «Τὸ 1844 τὸν Σεπτέμβριον μῆνα πῆγα εἰς τὴν Τῆνο νὰ προσκυνήσω. Ἐκαμα εἰς τὴν χάρη Της εἰκοσιτρεῖς μέρες». Στὴν Τῆνο ἐξάλλου ἔκρυβε καὶ τὰ χειρόγραφα τῶν Ἀπομνημονευμάτων του.

Ὁ ἀγῶνας συνεχίζεται γιὰ τὴν τήρηση τοῦ Συντάγματος. Ἀλλὰ οἱ παρανομίες καὶ οἱ ἀδικίες δὲν ἀναχαιτίζονται. «Ὅλα μας τὰ πράματα παραλυμένα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι κι ἀπ' οὐῆες τὶς ἀρχές», γράφει. Ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίες, νὰ σώσει «τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ ἀπ' τὴν ἁμαρτία». Οἱ κυβερνῶντες τὸν ὑποψιάζονται γιὰ ἀνατροπὴ τοῦ καθεστώτος. Ὁ Μακρυγιάννης

εἶναι γι' αὐτοὺς τὸ «ἄγριο θηρίο» ποὺ πρέπει νὰ κλειστεῖ στὸ κληροβί. Ἀπ' τὸ 1851 ἀρχίζει τὸ κυνηγητό. Ἀνακρίσεις, περιορισμοὶ στὸ σπιτί του, φυλακίσεις, ἀπόπειρες καὶ δολοφονικὲς σκευωρίες ἐναντίον του κι οἱ ἐφτὰ πηληγὲς ἀπ' τὸν ἀγῶνα αἰμορραγοῦν, οἱ πόνοι δριμύτατοι. Κι ἐκεῖνος καταφεύγει στὸν Θεὸ προσευχόμενος.

Δὲν τοῦ ἀρκεῖ ὅμως ἡ προφορικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ἔχει τόση οἰκειότητα μαζὶ Του, ὥστε γράφει μὲ σπαραγγὸ ψυχῆς γράμμα στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ τρεῖς μέρες πρὶν τὸν μεταφέρουν σὲ ἐλλεινὴ κατάστασι στὶς φυλακὲς τοῦ Μενδρεσέ: «Καὶ τώρα γράφω μὲ δάκρυα... καὶ δὲν μᾶς ἀκοῦς καὶ δὲν μᾶς βλέπεις... φυλακωμένοι ἕξι μῆνες ὄλοι μας καὶ μὲ φρουρά. Καὶ νὰ σκούζω νύχτα μέρα ἀπὸ τὶς πηληγὲς μου, καὶ νὰ βλέπω τὴ δυστυχισμένη μου φαμιλιὰ καὶ τὰ παιδιὰ μου πνιμένα εἰς τὰ κλάματα, ξυπόλυτα... Κάνω τὴν ἔκτεσίν μου εἰς τὸν τύπον, οὔτε μίλησε καμμιά ἐφημερίδα διὰ μᾶς... Μᾶς κάνουν ἀνάκρισεις ὀλουωνῶν, κατ' οἶκον ἔρευνα στὰ σπιτία, κατώγεια, ταβάνια, κασέλλες, εἰκόνες δικές Σου...καὶ ξετάζουν διὰ τὴ νᾶχω μεγάλο κομπολόγι καὶ ποῖος καλόγερος μοῦ τὸ ἔδωσε...».

Μὲ τὴν κατηγορία τῆς ἐσχάτης προδοσίας καταδικάζεται σὲ θάνατο. Ἡ ποινὴ μετατρέπεται σὲ ἰσόβια δεσμὰ καὶ διαδοχικὰ σὲ εἴκοσι καὶ δέκα χρόνια. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τοῦ χάρισε χαρὲς καὶ δόξες. Μὲ τὴν ἔξωσι τοῦ Ὁθωνα ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς τὸν σήκωσε θριαμβευτικὰ στὰ χέρια καὶ περιφέροντάς τον μέσα στὴν Ἀθήνα τὸν ὕψωσε σὲ Σύμβολο δικαιοσύνης, φιλοπατρίας καὶ ἀρετῆς. Μὰ ὁ Μακρυγιάννης προβάλλει μέσα ἀπὸ τὰ Ἀπομνημονεύματα καὶ ὅσα σημειώματα βρῆκε στὸ ἀρχεῖο ὁ Βλαχογιάννης καὶ ὡς ὁ μεγάλος δάσκαλος τῆς πίστεως μας. Βλέπομε ἐκεῖ στὰ κείμενά του νὰ γίνεται πράξη ἡ διακήρυξι τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη (Α' Ἰω., ε' 4): «Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν

κόσμον ἢ πίστις ἡμῶν». Διδάσκει ὁ μεγάλος ἀγωνιστὴς καὶ χρυστὸς πολίτης: «Χωρὶς Θεὸ ὁ ἄνθρωπος εἶναι χαμένος αἰώνιος». Μὲ τὴ δική του γλῶσσα φωνάζει τὸν λόγο τοῦ Κυρίου: «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»!

Στὶς 27 Ἀπριλίου 1864, ἐξαντλημένος σωματικὰ, ἀλλὰ μὲ ἀκμαῖες μέχρι τέλους πνευματικὲς δυνάμεις, ἀφοῦ μετέλαβε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, παρέδωσε στὸν Θεὸ τὴν ἀγνισμένη ἀπ' τοὺς πόνους, τὶς προσευχὲς, τὶς νηστεῖες καὶ ἀγαθοεργίες ψυχῆ του, γιὰ νὰ τὴν κατατάξει «ἐν σκηναῖς δικαίων». Ἀλλὰ, ὅπως ἔγραφε ὁ μακαριστὸς μοναχὸς Θεόκλητος Διονυσιάτης, «ὁ Στρατηγὸς Μακρυγιάννης εἶναι μιὰ μορφὴ ἐκπληκτικῆς γηνησιότητος Ἑλληνοῦ καὶ Ὁρθοδόξου πιστοῦ, οἱ διαστάσεις τῆς ὁποίας ἐγγίζου τὰ ὅρια τῆς ἀγιότητος».

Σήμερα βρίσκεται ὁ ἐντιμὸς ἀγωνιστὴς «στὸν κόρφο τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως, τοῦ μεγάλου Θεοῦ», ὅπως πίστευε ὅτι ἐκεῖ πηγαίνουν οἱ ἀγνοὶ ἀγωνιστὲς τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδας. Ἐκεῖνος ὅμως καὶ σήμερα, στοὺς δύσκολους καιροὺς γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας, μὲ τὸ παράδειγμά του ἐπιμονα ἐπαναλαμβάνει τὴν προτροπὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «*Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε*». Ἕνας λαὸς προσευχόμενος μπορεῖ νὰ δεῖ θαύματα, σὰν ἐκεῖνα ποῦ ζοῦσε ὁ Μακρυγιάννης, καί... μᾶς εὔχεται, ὅπως τότε στοὺς Ἀθηναίους: «Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ πᾶν κακὸν καὶ νὰ σᾶς εὐλογήσῃ, διότι ἀλήθεια εἶναι ὁ Θεὸς καὶ τὴν ἀλήθειαν ὑποστηρίζετε».

ΠΗΓΕΣ-ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. Μακρυγιάννη, Ἀπομνημονεύματα.
2. Γ. Σεφέρη, Ἕνας Ἑλληνας, ὁ Μακρυγιάννης.
3. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτη, Ὁ Στρατηγὸς Μακρυγιάννης, πατέρας καὶ δάσκαλος τοῦ Γένους.